

cona, Komenského a v konkrétnych poznatkoch fyzikálnych od wittemberského profesora fyziky Jána Sperlinga. Bayerova pokrokovosť je zrejmä aj v tejto knihe, aj keď je miestami prešovský magister nedôsledný, mieša vedecké náhľady s náboženskými náladami a upadá do novej protestantskej scholastiky.

Po rekapitulácii hlavných téz z *Lux mentium* rozvádza Bayer najzákladnejšie pojmy prírodovedy, ktoré považuje súčasne za základné princípy sveta. Sú to: hmota, duch a po vzore Komenského svetlo. V názoroch na hmotu mieša Bayer moderné názory o atomovom složení a stálych vlastnostiach hmoty s mystickými teóriami hmoty, podľa ktorých hmota a jej vlastnosti boli stvorené duchom, ktorý jej súčasne predpisuje zákony a spôsoby existencie. Z Bayerovho ponímania hmoty, konštatuje autor, jasne vidieť charakter celej jeho filozofie. „Je to smes vtedy moderných poznatkov v prírodných vedách a starých predsudkov, vyplývajúcich z malej znalosti prírodných vied, ako aj z ústupkov idealizmu a fideizmu“ (str. 60). Kapitola o duchu a svetle je ešte konfúznejšia. Bayer sa v nej vzdialil miestami úplne od Bacona a upadol, najmä v názoroch na povahu a úlohu svetla vo vesmíre, do novoplatónskej mystiky. Dlhá úvaha o účelnosti, ktorú pripojil na konci knihy, je zasa kresťanskou apoteózou boha, ktorý múdre určil cieľ a účel sveta.

V tretej časti monografie, nazvanej Bayerova filozofia, hodnotí Felber Bayerovu filozofiu na pozadí doby a vo vzťahu k jej hlavným filozofickým predlohám, Baconovi, Komenskému a Sperlingovi. Felber zvažuje klady i nedostatky prešovského filozofa a správne oceňuje pokrokovosť celkovej jeho orientácie, ktorá preukazuje prírodovedecké a materialistické tendencie. Upozorňuje však aj na Bayerove nedostatky, nedôslednosti a nepôvodnosti.

Táto tretia časť Felberovej knihy je najzaujímavejšia. V nej privádza Felber čitateľa najbližšie k jadrú Bayerovej filozofie, kreslí Bayerov systém a jeho detaily. Druhá časť knihy, naproti tomu, je vcelku iba vecná, konštatujúca obsah diel presne podľa kapitol, podkapitol, odstavcov atď. Aj keď je materiálová analýza hlavnou požiadavkou monografického spracovania nejakého mysliteľského profilu, neznamená to objektivistické podanie obsahu diela a citovanie textu, ale postupnú a systematickú interpretáciu a hodnotenie myšlienok autorových. Práve túto dôležitú požiadavku druhá časť Felberovej monografie nespĺňa dostatočne. Podáva bohatý materiál a poznanie Bayerovho diela, ale neobohatí čitateľa o jasný hodnotiaci pohľad na Bayerovu tvorbu a na jeho prínos do slovenskej filozofie. Až v tretej časti, kde Felber hovorí už o metóde, logike, metafyzike atď., kde vymedzuje, čo je v týchto Bayerových náhľadoch originálne a čo prevzaté a kde sa zmieňuje aj o význame Bayerovho diela, uplatňuje Felber dôslednejšie hľadiská historicko-materialistického výskumu dejín filozofie.

E. Városová

A. SIRÁCKY, VZNIK A VÝVOJ NÁBOŽENSTVA. Vydala Osveta v Martine 1953. Strán 30. Cena broš. 1.20 Kčs.

V edícii Veda ľudu, v ktorej vychádzajú prednášky Československej spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov na Slovensku, vyšla ako 27. sväzok práca prof. Dr. A. Siráckeho, *Vznik a vývoj náboženstva*. Je to populárny marxistický výklad vzniku náboženských predstáv a ich vývinu až do dnešných čias.

Marxizmus priniesol nové, doteraz neznáme chápanie vzniku náboženstva. Náboženstvo je forma spoločenského vedomia, ktorá odráža svojráznym spôsobom určité vzťahy človeka k prírode aj vzťahy medzi ľuďmi samými, najmä v spoločnostiach, rozdelených na nepriateľské triedy. Náboženské predstavy nevznikli teda intuíciou, osvietením niektorých ľudí samým bohom, ako to tvrdili niektorí idealisti, ani nie sú čírym výmyslom kňazov, ako sa nazdávali mnohí materialisti, ale vznikly tak, ako vznikly ostatné formy spoločenského vedomia, nevyhnutne zákonite, súc determinované množstvom príčin.

Prof. Sirácky poukazuje na príčiny vzniku náboženských predstáv, na biologické aj gnozeologické pohnútky k ich vytváraniu; poukazuje na ich vývoj, súvis so životom spoločnosti, v ktorej vznikly a venuje zvláštnu pozornosť kresťanstvu. Cenné sú citáty a výklad na konci práce, kde autor osvetľuje na základe historických dát mystickú gloriolu, ktorou je opradené božstvo Ježišovo. Práca končí úvahou *Marxizmus-leninizmus a náboženstvo*, kde autor poukazuje na spôsob, ako náboženstvo odstrániť.

Myslíme, že táto práca vykoná svoje poslanie, a to najmä medzi širokými masami ľudu, ktorým je určená.

T. Münz

DIOGENES LAERTIOS, ŽIVOT A UČENÍ FILOSOFA EPIKURA. Z řeckého originálu Diogenes Laertios, Životy slavných filosofů, kniha X přeložil, překladem jiných epikurovských textů doplnil, doslovem, poznámkami a seznamem jmen doprovodil prof. Dr. Jaroslav Ludvíkovský. Vydala Rovnost v Prahe 1952.

Z početnej a rozsiahlej starogréckej literatúry, zapodieľajúcej sa životopismi a názormi gréckych filozofov, zachovalo sa nám jediné dielo, ktoré je kompiláciou, urobenou priamo alebo nepriamo na základe veľkého množstva stratených spisov. Je to dielo Diogena Laertia, autora *Životopisov slávnych filozofov*, jediných to zachovaných starovekých dejín gréckej filozofie.

Dielo vzniklo v prvej polovici III. stor. n. l. Podáva v desiatich knihách nerovnakej kvality životopisy, výroky a názory gréckych filozofov, a to zväčša podľa jednotlivých filozofických škôl. V prvej knihe sa totiž píše o mudrcoch, v druhej o sokratikoch, v tretej o Platonovi, v štvrtej o akademikoch, v piatej o Aristotelovi a jeho žiakoch, v šiestej o kynikoch, v siedmej o stoikoch, v ôsmej o pythagorovcoch, v deviatej o Herakleitovi, eleatoch, atomistoch a skeptikoch a konečne v desiatej o Epikurovi. Jednotlivé knihy nemajú rovnaký rozsah, hoci autor mal v úmysle brať ohľad na rovnomernosť celého diela. Mimoriadne veľký rozsah VII. a X. knihy sa vysvetľuje tým, že v VII. knihe je uvedený podrobný výklad stoického učenia a že do X. knihy boly doslovne prevzaté štyri diela Epikurove.

Medzi biografickými údajmi, výroky a názormi v jednotlivých životopisoch niet úmernosti. Veľmi stručné sú biografické zprávy o Anaxagorovi, Empedoklovi a Demokritovi. Inde je príliš mnoho miesta venované anekdotám. Platí to predovšetkým pre biografie mudrcov, kde je to však pochopiteľné, pretože pri ich životopisoch sa autor mohol oprieť iba o viac-menej legendárne zprávy. Avšak platí to aj pre životopisy niektorých filozofov. Anekdotami sú obzvlášť preplnené životopisy kyrénskych a najmä kynických filozofov a taktiež životopis Pythagorov.